

Lausunto

7.3.2024

VN/3578/2024

VN/3578/2024-OKM-10

Asiantuntijalausunto Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnalle: E 58/2023 vp, Suomen avaintavoitteet EU-vaalikaudelle 2024-2029

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta on toivonut opetus- ja kulttuuriministeriön näkemystä siitä, millaisena Suomen avaintavoitteet näyttäytyvät tieteen ja tutkimuksen tilan ja edellytysten näkökulmasta. Valiokuntaa kiinnostaa esimerkiksi, miten avaintavoitteet suhteutuvat Suomen tutkimuksen vahvuuksien hyödyntämiseen ja miten varmistetaan pääsy tieteen monikansalliseen infrastruktuuriin.

Pyydettyinä lausuntona opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa valtioneuvoston selvityksen (E 58/2023 vp) perustuvan perusteelliseen valmisteluun ministeriöiden kesken. Ministeriön pääviestinä valmistelussa oli, että sen toimialan näkökulmasta tulee varmistaa jatkuvaus yleiskäsitykselle inhimillisen ja sosiaalisen pääoman merkityksestä. Tämä on ratkaisevaa yhtä lailla taloudellisten siirtymien, mutta myös kriisinsietokyvyn ja uudessa geopolitiisessa tilanteessa selviytymisen kannalta. Ministeriö nosti yhdeksi ydintavoitteeksi panostamisen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan.

Suomen avaintavoitteiden mukaan lähtökohtana on, että EU:n kilpailuun perustuvien rahoitusohjelmien, kuten tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelman, tulee jatkossakin perustua korkeaan toiminnan laatuun, ei kiintiöihin tai aluekriteereihin. Rahoituksen tavoitteena tulee olla strategisen kilpailukyvyn ja osaamisen edistäminen julkisten ja yksityisten toimijoiden yhteistyöllä. Suomen näkemyksen mukaan seuraavalla rahoituskehyskaudella varoja tulisi suunnata entistä enemmän tutkimusta, innovaatioita ja osaamista sekä digitalisaatiota ja puhdasta siirtymää edistäviin toimiin. Suomi korostaa, että EU:n digitaalinen johtajuus edellyttää investointeja erityisesti murrosteknologioihin, kuten tekoälyratkaisut, suurteho- ja kvanttilaskenta, siruteknologia sekä 6G.

Suomen tiede- ja innovaatiopolitiikan päätavoitteet ovat tutkimus- ja kehittämistoiminnan (T&K) laadun, määrän ja vaikuttavuuden parantaminen, osaamistason nosto, yhteistyön vahvistaminen, globaalisti menestyvien innovaatioiden luominen sekä elinkeinorakenteen uudistaminen ja monipuolistaminen.

Suomen tavoitteena on nostaa T&K-toiminnan menot neljään prosentin osuuteen bruttokansantuotteesta vuoteen 2030 mennessä. Laki valtion T&K-toiminnan rahoituksesta (1092/2022) astui voimaan 1.1.2023. Laissa säädetään valtion talousarvioon vuosina 2024–2030 otettavien T&K-toimintaan tarkoitettujen valtuuksien ja määrärahojen vuosittaisesta yhteismäärästä. Laki määrittää vuotuisen valtion T&K-rahoituksen tason vuosina 2024-2030 tavalla, joka johtaa valtion T&K-rahoituksen 1,2 prosentin BKT-osuuteen vuoteen 2030 mennessä.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 29
00023 Valtioneuvosto

Meritullinkatu 10
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

09 135 9335
+358 9 135 9335

kirjaamo.okm@gov.fi

T&K-rahoituslaissa todetaan, että valtioneuvosto hyväksyy kerran vaalikaudessa tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksen käyttöä koskevan suunnitelman seuraaville kahdeksalle vuodelle. Suunnitelma vuosille 2025-2032 on valmistelussa ja sen on tarkoitus valmistua kevätkaudella 2024. Suunnitelmassa täsmennetään T&K-toiminnan päälinjaukset T&K-rahoituksen suuntaamiseksi.

T&K-toiminnan politiikkatoimia ohjaavat lisäksi pääministeri Orpon hallitusohjelma, tutkimus- ja innovaationeuvosto sekä parlamentaarisen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan työryhmän maaliskuussa 2023 julkaistun loppuraportin linjaukset T&K-rahoituksen suuntaamisesta sekä sen sisältämät T&K-järjestelmän kehittämisen periaatteet. Tutkimus- ja innovaationeuvoston tehtävänä on tukea valtioneuvostoa pitkäjänteisen ja kokonaisvaltaisen tutkimus- ja innovaatiopolitiikan kehittämisessä, tehdä aloitteita kansallisiksi strategisiksi valinnoiksi, seurata alan toimintaympäristön muutoksia ja edistää tutkimus- ja innovaatiopolitiikan maakuva. Neuvoston tehtävinä on myös yhteen sovittaa ja seurata T&K-rahoituslain toimeenpanoa sekä monivuotisen T&K-rahoituksen suunnitelman valmistelua ja toimeenpanoa, laatia tutkimus- ja innovaatiopolitiikkaa koskevia aloitteita sekä tehdä ehdotuksia T&K-rahoituksen kohdentamisesta.

Tilastokeskuksen tietojen perusteella vuonna 2022 T&K-toiminnan menot olivat 7,9 miljardia euroa ja niiden osuus BKT:sta oli 2,95 %. BKT-osuudessa ei tapahtunut muutosta vuoteen 2021 verrattuna. T&K-menot nousivat 445 miljoonaa euroa vuodesta 2021, mikä tarkoittaa 5,9 % nimellistä kasvua. Tilastokeskus arvioi vuoden 2023 T&K-menoiksi 8,3 miljardia euroa. Kasvua olisi tällöin noin 360 miljoonaa ja BKT-osuuden arvioidaan olevan 2,9 %.

Suomen osallistuminen Horisontti Eurooppa-ohjelmaan syyskuun 2023 tietojen perusteella on ollut menestyksellistä. Suomalaisille osallistujille on varmistunut noin 660 milj. euron rahoitus, mikä on noin 2,8 % ohjelmasta jaetusta rahoituksesta. Hakemusten onnistumisprosentti on 21,5 %, kun EU-keskiarvo on 17,2 %. Yliopistojen osuus on merkittävä eniten rahoitusta saaneista suomalaisista organisaatioista. VTT on eniten rahoitusta kotiuttava organisaatio ja seuraavina Helsingin yliopisto, Aalto-yliopisto, Tampereen yliopisto, Oulun yliopisto, Turun yliopisto ja Itä-Suomen yliopisto. Yliopistojen osuus Suomeen tulleesta rahoituksesta on noin 38 %.

Suomen Akatemian lippulaivaohjelma tukee korkeatasoista tutkimusta ja siitä kumpuavaa laajaa taloudellista ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Lippulaivaohjelmaan kuuluu neljätoista osaamiskeskitymää, jotka edustavat Suomen tieteellisen tutkimuksen vahvuuksia. Suomen Akatemian vuonna 2022 julkaiseman lippulaivaohjelman väliarvioinnin perusteella lippulaivat ovat olleet erittäin tuloksellisia ja vaikuttavia. Tieteellinen julkaiseminen on ollut runsasta, ja väliarvioinnin kohteena olleet lippulaivat ovat tuottaneet yli 4 000 tieteellistä julkaisua. Kilpailukyvyistä kansainvälisissä rahoituskilpailuissa kertoo se, että erittäin kilpailtuja Euroopan tutkimusneuvoston (ERC) -rahoituksia on myönnetty 13:lle lippulaivoissa työskentelevälle tutkijalle. Kaikkiaan lippulaivojen kahden ensimmäisen vuoden rahoituksesta EU-rahoitus on ollut viisinkertainen Akatemian lippulaivarahoitukseen verrattuna.

Korkeatasoinen TKI-toiminta edellyttää ajantasaisia tutkimusinfrastruktuureja, joilla mahdollistetaan tutkimustyötä hyvin monilla tutkimusaloilla. Tämän vuoksi tutkimuksen infrastruktuurit on tunnistettu yhdeksi kansallisen T&K-rahoituksen kehittämiskohteeksi. Tavoitteeksi on asetettu, että kansallisten tutkimusinfrastruktuurien rahoitusta lisätään ja kohdennetaan siten, että korkeatasoisen tieteen tarpeiden lisäksi voidaan tukea osaamisen kehittämistä sekä eri sektorien välistä yhteistyötä. Suomen Akatemian tutkimusinfrastruktuurikomitea tukee tutkimusinfrastruktuurien rakentamista ja päivittämistä nykyisin 20 miljoonalla eurolla vuosittain. Lisäksi Suomen Akatemian kautta rahoitetaan kansainvälisten tutkimusinfrastruktuurien jäsenmaksuja joka vuosi noin 20 miljoonalla eurolla. Suomen Akademia on lisäksi tukenut kertaluonteisella RRF-rahoituksella kansallisten ja paikallisten tutkimusinfrastruktuurien rakentamista ja kehittämistä. Kertaluonteisella OKM:n ja TEM:n hallinnonalan rahoituksella on myös tuettu Suomen osallistumista eurooppalaisen suurteholaskennan (EuroHPC) toimintaan.

Eurooppalaisen EuroHPC-yhteistyön avulla on saatu Suomeen sijoitettua Euroopan tehokkain super tietokone LUMI. Suomalaiset yliopistot, tutkimuslaitokset ja yritykset ovat voineet toteuttaa LUMIn avulla tieteellistä laskentaa edellyttäviä tutkimushankkeita liittyen muun muassa ilmastomuutokseen, lääkekehitykseen sekä tekoälyn ja kielimallien kehitykseen. LUMI on myös lisännyt Suomen houkuttelevuutta kansainvälisessä tiedepolitiikkayhteistyössä esimerkiksi Yhdysvaltojen ja Japanin kanssa.

Yllä mainittujen seikkojen valossa opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo Suomen avaintavoitteiden olevan pitkälti linjassa suomalaisen tieteen ja tutkimuksen edellytysten kanssa. Erityisesti tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelman vahvistaminen ja kehittäminen suuntaan, joka mahdollistaa yhä useamman suomalaisen toimijan osallistumisen, edesauttaa Suomea saavuttamaan asetetun 4 % BKT-tavoitteen ja vahvistaa Suomen omaa tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa.

Lisätietoja:

opetusneuvos Petteri Kauppinen, petteri.kauppinen@gov.fi, p. 0295 330 147

opetusneuvos Saara Vihko, saara.vihko@gov.fi, p. 0295 330 005

Liitteet

-

Jakelu

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta

Tiedoksi